

ΤΡΑΓΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ.
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΛΕΩ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ β' ἑξαμήνου τοῦ ἔτους 1943, ὅτε ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς ἐστέναζεν ὑπὸ τὸ πέλμα τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ κατοχῆς, συνέβαινον εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν γερονότα δραματικά διὰ τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν (ἔκτασις μεταξὺ Στρυμῶνος καὶ Ἀξιοῦ), τῶν ὁποίων ὁ γράφων ἔχει ἴδιαν ἀντίληψιν ὡς ἀναμιχθεὶς κατὰ τινα τρόπον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Πληροφορίας διὰ τὴν δραματικὴν πράγματι ἐκείνην ἐποχὴν ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου καὶ ἱστορουμένου ἐδῶ θέματος παρέχει ὁ ἀείμνηστος Ἄθαν. Χρυσοχόου, Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν Νομαρχιῶν, ἀλλὰ καὶ χρονικογράφος τῶν διαδραματισθέντων γεγονότων τότε εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τὴν περιγραφὴν τῶν γεγονότων αὐτῶν, ἐξέδωκεν εἰς πέντε συνεχόμενα βιβλία ἢ Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1949 καὶ ἐξῆς, τὸ περιεχόμενον δὲ τῶν βιβλίων αὐτῶν περιέχει εἰδήσεις πολυτίμους διὰ τὴν συγγραφὴν ἐν καιρῷ τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας. Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ νικηφόρου καὶ ἐνδόξου διὰ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἑλληνοαλβανικοῦ πολέμου, καὶ ὡς ἔγραψα καὶ ἀλλαχοῦ, ἐτοποιητήθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Βορείου Ἑλλάδος ἐπιδοθεὶς εἰς ἀρχαιακὰς ἐρεῦνας καὶ μελέτας τῶν γραπτῶν μνημείων τῆς τουρκοκρατίας. Τότε συνειργάσθη λαμπρῶς μετὰ φίλων καὶ συναδέλφων ἐπὶ τριετίαν καὶ πλέον, ἀλλὰ καὶ ἀνεμίχθη μετ' αὐτῶν εἰς θέματα ποῦ ἀποτελοῦν τίτλους τιμῆς ἐθνικοῦς καὶ ἐπιστημονικοῦς. Περὶ αὐτῶν ἔγραψαν ἄλλοι, διότι ἅπαντες αὐτοὶ οἱ φίλοι καὶ συνεργάται, ὑπῆρξαν ἄνδρες σεμνοὶ καὶ υπερήφανοι καὶ ἔπραξαν τὸ καθῆκον τῶν χωρὶς νὰ θριαμβολοῦν καὶ νὰ υπεραίρωνται.

Κατὰ μίαν ἐκ τῶν θλιβερῶν ἡμερῶν τῆς γερμανικῆς κατοχῆς καὶ ἐνφῶ ἡσυχολούμην εἰς τὸ γραφεῖον μου ἐν τῷ Ὑπουργείῳ Βορείου Ἑλλάδος, συνεργαζόμενος μετὰ τουρκομαθῶν μεταφραστῶν εἰς τὴν μελέτην σπουδαίων ἐγγράφων τῆς τουρκοκρατίας δημοσιευθέντων ἀργότερον, εἰσῆλθεν εἰς τὸ γραφεῖον μου κατασυγκινημένος ὁ τότε Διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου Β. Ἑλλάδος ἀείμνηστος Μιχαὴλ Ἀλμέϊδα καὶ μετ' ἐπληροφόρησεν ὅτι κατὰ συγκεντρωθείσας εἰδήσεις πρόκειται οἱ Γερμανοὶ νὰ ἐπιτρέψουν εἰς τοὺς δορυφόρους τῶν Βουλγάρους, τοὺς ἐγκατασταθέντας ἐλέφ' αὐτῶν εἰς τὴν πέραν τοῦ ποταμοῦ Στρυμῶνος Ἑλλάδα, νὰ καταλάβουν ὡς τοποτηρηταὶ τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν.

Τὴν θλιβεράν αὐτὴν εἶδησιν, ὡς ἐπληροφορήθην ἀργότερον, μᾶς ἀνεκοίωσεν φίλος Αὐστριακὸς ἀξιωματικὸς ὑπηρετῶν εἰς τὸ πρόαστειον τῆς Θεσσαλονίκης Πανόραμα, ἐνθα ἤδρευεν τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον. Ὁ ὑπολοχαγὸς αὐτός, υἱὸς ἀρχαιολόγου μὲ μητέρα ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἐμίσει θανασίμως τοὺς Γερμανοὺς διὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους.

Ἐπρόκειτο λοιπὸν περὶ τοῦ ἐξῆς: Περί τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Ἰουνίου 1943, εἰς τὸ ἀνωτέρω στρατηγεῖον συνεκροτήθη ἑκτακτον συμβούλιον ὄλων τῶν στρατιωτικῶν γερμανικῶν παραγόντων τῆς Μακεδονίας καὶ συνεζητήθησαν θέματα ἀφορῶντα εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Μετὰ τὴν λήξιν τῆς συνεδριάσεως τοῦ συμβουλίου, ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Σόφιαν ὁ Dr. Merten, πολιτικὸς καὶ οἰκονομικὸς σύμβουλος παρὰ τῷ στρατιωτικῷ διοικητῇ Θεσσαλονίκης-Αἰγαίου, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου συνταγματάρχου Μίτκωφ, συνδέσμου τοῦ βουλγαρικοῦ στρατηγεῖου μετὰ τῶν Γερμανῶν, ἵνα συζητήσουν μετὰ τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως θέματα ἀφορῶντα εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Τὸ θέμα τῆς συζητήσεως ἦτο ὑποπτον καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ἐγκυμονοῦσε κινδύνους, δι' ὃ καὶ ἐνημερώθησαν ὄλοι οἱ ἐν Θεσσαλονικῇ ἑλληνικοὶ παράγοντες διὰ νὰ εὐρίσκονται ἐν ἐπιφυλακῇ. Δυστυχῶς ἡ πληροφορία ἦτο ἀληθής, διότι τὴν 4ην Ἰουλίου ἐπέστρεψεν ἐκ Σόφιας — πιθανῶς δὲ διήλθε καὶ ἐκ Βελιγραδίου, ὅπου ἤδρευεν ἡ διοίκησις τῆς γερμανικῆς στρατιᾶς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης (στρατηγὸς von List) — ὁ Dr. Merten, ὅστις καὶ ἐκάλεσε τὴν ἑσπέραν τῆς 4ης Ἰουλίου καὶ περὶ ὥραν 10 μ.μ. τὸν ἀναπληροῦντα τὸν Ἑλληνα Γενικὸν Διοικητὴν Βασιλίδην Σιμωνίδην, ὅστις εὐρίσκετο εἰς Ἀθήνας, Γενικὸν Γραμματέα Χρήστον Τέντζον εἰς ἐπίγειον συνάντησιν. Πράγματι ἡ συνάντησις ἐγένετο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Τέντζου, τὸ δὲ συνταχθὲν πρακτικὸν τῆς ἱστορικῆς καὶ δραματικῆς ταύτης συναντήσεως παραθέτω κατωτέρω αὐτούσιον, ἵνα λάβουν γνῶσιν οἱ Ἕλληνες ἅπαντες καὶ ἰδίως οἱ Μακεδόνες. Τὸ εἰς χεῖρας μου μοναδικὸν ἀντίγραφον, μοι ἐνεχείρισε τότε ὁ ἀείμνηστος Χρῆστος Τέντζος, δικηγόρος ἐκ τῆς περιοχῆς Σερρῶν, φίλος καὶ συνεργάτης κατὰ τὴν δραματικὴν ἐκείνην περίοδον, μὲ τὴν παράκλησιν ὅπως τὸ φέρω εἰς τὴν δημοσιότητα, ὡς ἀσχολούμενος μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας, ὅταν ἐπιστῇ ὁ χρόνος. Εἶναι δακτυλογραφημένον ἀντίγραφον καὶ τὸ ἀνεκάλυψα εἰς τὸ προσωπικόν μου ἀρχεῖον πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, διότι ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι τὸ θεώρουν πρὸς μεγάλην μου λύπην ὡς ἀπωλεσθέν. Ἴδου τὸ ἱστορικὸν τοῦτο πρακτικόν:

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο Ν

Συνομιλίας τοῦ Δρος Μέρτεν, Οἰκονομικοῦ καὶ Πολιτικοῦ Συμβούλου τῆς Γερμανικῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Θεσσαλονίκης-Αἰγαίου, καὶ τοῦ κ. Χρ. Τέντζου Γεν. Γραμματέως Γ.Δ.Μ., ὡς ἀναπληρωτοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀπουσιά-

ζοντος Ὑπουργοῦ-Γεν. Διοικητοῦ κ. Βασιλείου Σιμωνίδη, λαβούσης χώραν τὴν νότια τῆς 4ης πρὸς τὴν 5ην Ἰουλίου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Χ. Τέντζου.

Περὶ ὥραν 10ην μ.μ. τῆς 4ης πρὸς τὴν 5ην Ἰουλίου 1943 ὁ ἐν Θεσσαλονίκη ἀπὸ ἔτους περίπου Οἰκονομικός καὶ Πολιτικός Σύμβουλος τῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Θεσσαλονίκης-Αἰγαίου Δρ. Μέρτεν, συνοδούμενος ὑπὸ τοῦ διεργηρέως του κ. Μάϊσνερ, παρόντων καὶ τῶν γερμανομαθῶν ἡμετέρων ὑπαλλήλων κ.κ. 1) Δημ. Πάνου, Διευθυντοῦ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης καὶ Οἰκονομοῦ Συμβούλου παρὰ τῇ Γ.Δ.Μ. καὶ 2) Μιχαὴλ Ἀλμείδα, ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τῆς Γ.Δ.Μ., με ἐπισκέφθη ἐκτάκτως καὶ διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ἐν τῇ ὁδῷ Βασιλέως Πέτρου ἀριθ. 66 οἰκίαν μου (5ος δροφος) καὶ διεργηρονόντων ἐκ περιτροπῆς τῶν δύο ὡς ἄνω ὑπαλλήλων γνωρίζοντων τὴν Γερμανικὴν ἀριστα καὶ τοῦ ἀνωτέρου ἐπισήμου διεργηρέως τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως Θεσσαλονίκης-Αἰγαίου κ. Μάϊσνερ, ἀνεκοίνωσε εἰς ἐμέ, ὑπὸ τὴν ιδιότητά μου ὡς ἀναπληρωτοῦ τοῦ ἀπουσιάζοντος ἀπὸ ἐβδομάδος εἰς Ἀθήνας Ὑπουργοῦ Γεν. Διοικητοῦ Μακεδονίας κ. Βασ. Σιμωνίδου τὰ ἐξῆς:

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Ἐπειδὴ ἀπουσιάζει ὁ κ. Σιμωνίδης ἔρχομαι πρὸς σᾶς κ. Τέντζο, ὡς ἀναπληρωτὴν αὐτοῦ ἐν τῇ Γεν. Διοικήσει Μακεδονίας, νὰ ἀνακοινώσω τὰ ἐξῆς:

Διὰ λόγους στρατιωτικοὺς ἡ Γερμανία ἀπεφάσισε:

"Ὅπως ὀλόκληρος ἡ Γερμανοκρατομένη περιοχή τῆς Ἑλλάδος, ἦτοι ἡ περιφέρεια τῆς Γεν. Διοικήσεως Μακεδονίας μετὰ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς οὐδετέρας Ζώνης τοῦ Ἔβρου, λόγω τῆς ἰδιαζούσης στρατιωτικῆς αὐτῶν θέσεως καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὅπερ αὕτη ἔχει διὰ τὴν Γερμανίαν, ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ τεθῆ ὑπὸ Γερμανικὴν πολιτικὴν Διοίκησιν (Γερμανικὴ Διοικητικὴ Ἐπαρχία) καὶ Διοικητὴς τῆς περιφερείας ταύτης διωρισθῆ ἐγὼ ὁ ἴδιος.

Χ ρ. Τ έ ν τ ζ ο ς: Ἡ αἰφνιδία αὕτη ἀπόφασις τῆς Γερμ. Κυβερνήσεως με καταπλήσσει καὶ με ἐδρίσκει τελείως ἀπαράσκενον. Καὶ ἡ Γερμανοκρατομένη Μακεδονία μετὰ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Θρακικῆς περιοχῆς τοῦ Ἔβρου εἶναι Ἐπαρχία Ἑλληνικά. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις Ἀθηνῶν ἔχει λάβει γνώσιν τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως;

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἀνεκοινώθησαν ἀπλῶς ταῦτα, καὶ ὅσα κατωτέρω θὰ εἴπω, ἀρμοδίως ἐν Ἀθήραις σήμερον τὴν 5ην μ.μ. ὥραν (τῆς 4-7-43).

Χ ρ. Τ έ ν τ ζ ο ς: Ποίον εἶδους καὶ μορφῆς Διοικητικῆ ἀπόφασις γίνεται; Ἀποξενοῦται λοιπὸν τελείως ἡ Ἑλλὰς τῶν βορείων τούτων ἐπαρχιῶν τῆς καὶ τί πρόκειται νὰ γίνῃ μετὰ τὴν Γεν. Διοίκησιν μας καὶ τὰς Ἑλλήν. Ἀρχὰς καὶ Ὑπηρεσίας ἐν γένει καὶ μετὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς Νόμους;

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Οὐδέμιαν σχέσιν τοῦ λοιποῦ διοικητικῆν θὰ ἔχουν αἱ Ἀ-

θῆναι μὲ τὰς ὡς ἄνω Ἐπαρχίας. Ἡ Γεν. Διοικήσεις, αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ καὶ Ὑπηρεσίαι, ἅπασαι μετὰ τῶν ὑπαλλήλων των θὰ παραμείνουν εἰς τὰς θέσεις των ἐν πλήρει λειτουργίᾳ. Ὁ κ. Γεν. Διοικητὴς θὰ παραμείνῃ ὡς Σύμβουλος τῆς Νέας Ἡμετέρας Διοικήσεως. Οἱ μέχρι τοῦδε ἰσχύοντες ἐνταῦθα Ἑλληνικοὶ νόμοι καὶ διατάξεις θὰ ἐξακολουθήσουν ἰσχύοντες. Νέοι Ἑλληνικοὶ Νόμοι δὲν θὰ ἰσχύουν, εἰμὴ ἐὰν συμφωνοῦν μὲ τὰς ἀπόψεις τῆς Νέας Διοικήσεως. Οἱ οικονομικοὶ ὁμοῦ καὶ Δημοσιονομικοὶ Νόμοι τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἰσχύουν καὶ ἐδῶ καὶ οἱ φόροι θὰ εἰσάγονται εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου μετὰ παρακράτησιν ἐνταῦθα τῶν ποσῶν, ἅτινα θὰ εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν διοίκησιν.

Χρ. Τέντζος: Μήπως καὶ ἔως σήμερον κατ' οὐσίαν δὲν συνέβαινε σχεδὸν τὸ αὐτό, Δρ. Μέρτεν; Κατὰ τὰς ὑφισταμένας διαταγὰς τῆς Γερμανικῆς Στρατ. Διοικήσεως Θεσσαλονίκης-Αἰγαίου, ὡς γνωστόν, οὐδεὶς νόμος καὶ οὐδεμία διαταγὴ ἐξ Ἀθηνῶν, ἀκόμη καὶ οικονομικῆς καὶ φορολογικῆς φύσεως, ἐφηρμοζόντο ἐδῶ παρ' ἡμῶν ἐὰν προηγουμένως δὲν ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν Στρατ. Διοίκησιν καί, μόνον ἐὰν ἐντὸς 24 ὥρῶν δὲν διευτυποῦτο ἀντίθετος θέλησις αὐτῆς, ἐτίθεντο εἰς ἐφαρμογὴν. Ποία λοιπὸν ἡ ἀνάγκη τῆς οὐσιώδους ταύτης μεταβολῆς, ἥτοι τῆς τελείας ἀποξενώσεως τῆς Βορείου Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικῶν Κράτους;

Δρ. Μέρτεν: Εἶναι ἀλήθεια ὅλα αὐτὰ ποὺ εἶπατε. Ἀλλ' ἐκρίθη διὰ στρατιωτικῶν λόγων ἀναγκαία καὶ ἐπιβεβλημένη ἡ μεταβολὴ αὕτη. Πάντως δὲν πρόκειται νὰ διατρέξῃ κανένα κίνδυνον ἡ ἀκεραιότης τῆς Ἑλλάδος, ὡς πρὸς τὰς Ἐπαρχίας ταύτας. Λόγοι συντονισμοῦ καὶ ἐνότητος τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς Διοικήσεως πρὸς ὠφελιμοτέραν διεξαγωγὴν τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων ἐπέβαλον τοῦτο.

Χρ. Τέντζος: Βεβαίως δὲν δύναται ἡ Κυβέρνησις καὶ πολὺ ὀλιγοτέρον ἐγὼ ν' ἀποτρέψωμεν τὸ κακὸν τοῦτο ἀφοῦ πρόκειται περὶ εἰλημμένον καὶ ἐσχεδιασμένον ἀποφάσεων. Ἡ δῆλωσίς σας ὅτι ἡ ἀκεραιότης τῆς Ἑλλάδος δὲν διατρέχει νέον κίνδυνον, ὡς ἐκεῖνος τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, μᾶς ἐνθαρρύνει καὶ μᾶς ἰκανοποιεῖ, διότι δεικνύει ὅτι ἡ μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ Γερμανία δὲν σκέπτεται κακὸν τι διὰ τὴν μικρὰν καὶ ἀνίσχυρον Ἑλλάδα. Ἀφοῦ δ' οὕτως ἔρχονται τὰ πράγματα, ἀποτελεῖ παρήγορον σημεῖον δι' ἡμᾶς ὅτι ἡ νέα Διοίκησις ἀνατίθεται εἰς Ὑμᾶς, Δρ. Μέρτεν, οὐτως ἀπὸ ἔτους ἐπανεπιλημμένους ἐξετιμῆσαμεν τὰς καλὰς διαθέσεις ἐναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τὰ προσόντα τὰ ἠθικὰ καὶ διοικητικὰ μὲ τὰ ὅποια εἴσθε προικισμένοι μᾶς ἐγγυῶνται μίαν δικαίαν καὶ ἀμερόληπτον διοίκησιν. (Καὶ προσέθετεν). Καὶ τὸ δηλητήριον τοῦ θανάτου ἀκόμη διδόμενον ἀπὸ φιλικῆς χεῖρας καθίσταται ὀλιγοτέρον ὀδυνηρόν.

Διεξάγεται ἐν συνεχείᾳ συζήτησις μεταξὺ Χρ. Τέντζου Δ. Πάνου καὶ Μιχαῆλ Ἀλμείδα ἀφ' ἑνός, ὑποστηριζόντων τὰς Ἑλληνικὰς ἀπόψεις, καὶ ἀφ' ἑτέρου Δρ. Μέρτεν.

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Ἔχω ἐντολήν νά σᾶς ἀνακοινώσω ὅτι, ἐν συνεχείᾳ τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν καί πρὸς ἀντιμετώπισιν τούτων, παρήστη ἀνάγκη νά καλέσωμεν πρὸς τὰ ἐδῶ καί μίαν μεραρχίαν Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ, ὅστις θὰ ἐγκατασταθῆ εἰς ἅπασαν τήν Ἀνατολικῶς τοῦ Ἀξιοῦ Ποταμοῦ περιοχὴν τῆς Γερμανοκρατορμένης Μακεδονίας, ἥτοι τοὺς Νομοὺς Κιλκίς, Στρομβόνος καὶ Χαλδικικῆς, πλὴν τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, μὲ μικρὰν ἀκτίνα ἐνδοχώρας μὴ καθορισθεῖσαν ὅμως ἀκόμη ἐπακριβῶς.

Χ ρ. Τ έ ν τ ζ ο ς: Τὸ δεύτερον τοῦτο τῆς ἀποφάσεως ὑμῶν, ἐφ' ὅσον ἀναμφισβητήτως ἡ Γερμανία διεξάγει ἕναν πόλεμον ἀπὸ τὴν ἔκβασιν τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον αὐτῆς καὶ συνεπῶς δικαιοῦται νά χρησιμοποιήσῃ καὶ τὸν ἰδικόν της καὶ τοὺς στρατοὺς τῶν συμμάχων της ὅπως θέλει, τὸ δεύτερον τοῦτο σημεῖον τῆς ἀνακοινώσεως Ὑμῶν θὰ εἴητε, καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, νά μᾶς ἐνδιαφέρει οὔτε δὲ καὶ κανὲν δικαίωμα διαμαρτυρίας θὰ μᾶς εἶδεδε, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἄλλον στρατοῦ καὶ ὄχι Βουλγαρικοῦ τοιοῦτου. Γνωρίζετε πολὺ καλά, Δρ. Μέστεν, καὶ τὸ γνωρίζει καὶ ἡ Κυβέρνησίς σας ποῖον χάος μέγα χωρίζει τοὺς δύο λαοὺς, τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Βουλγάρους. Δυστυχῶς, διὰ τοὺς γνωστοὺς ἱστορικοὺς λόγους, οἱ δύο λαοὶ ἀπὸ αἰῶνων ἐποβλέπονται ἀμοιβαίως καὶ μῖσος φυλετικὸν τοὺς χωρίζει. Εἶθε εἰς τὸ μέλλον νά θεραπευθῆ τοῦτο καὶ νά κατορθωθῆ ἡ καλὴ γειτονικὴ συμβίωσις τῶν δύο λαῶν. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ μάλιστα ὅταν ἔχομεν ἐπ' ὄψιν τὰ πρόσφατα λυπηρότατα γεγονότα τῆς καταλήψεως τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης ἐπ' αὐτῶν καὶ τὴν διαπιστωθεῖσαν —ὡς καλῶς γνωρίζετε— συμπεριφορὰν τούτων πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων, νομίζομεν ὅτι ἡ νέα αὕτη παραχώρησις πρὸς τὴν Βουλγαρίαν διὰ τῆς εἰσόδου τῶν στρατευμάτων της εἰς νέας Ἑλληνικὰς περιοχάς, μέλλει νά δημιουργήσῃ τεράστια προβλήματα πολιτικὰ καὶ περιπλοκὰς ἀνεπιθυμήτους καὶ μὲ σοβαρωτάτας συνεπειὰς καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τὴν Γερμανίαν.

Ἐὰν διὰ τὴν διοικητικὴν ἀπόσπασιν τῆς Βορείου Ἑλλάδος ἐξέφρασα ἀπλῶς ἐκκληξιν καὶ λύτην, διὰ τὸ δεύτερον τοῦτο σημεῖον ἔχω καθήκον ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ λαοῦ νά διαμαρτυρηθῶ ἀπέναντι τῆς ἱστορίας καὶ νά ἐπιστήσω τὴν ὑμετέραν προσοχὴν ἐπὶ τῶν ἀνυπολόγιστων συνεπειῶν καὶ καταστροφῶν, αἵτινες θὰ ἐπακολοθηθῶσιν εἰς βάρος τοῦ λαοῦ τούτου ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων, οἵτινες θὰ δημιουργήσουν, κατὰ τὴν συνήθειάν των, παντοίας προστριβὰς καὶ ἀφορμὰς καὶ γεγονότα, ἵνα καὶ οἱ ἴδιοι ἀρυσθῶσιν ὠφελήματα πολιτικὰ, ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς τοὺς Γερμανοὺς παρασύρουν εἰς πράξεις ἐναντίον τοῦ λαοῦ τούτου. Διότι δυστυχῶς θὰ εὐρίσκεσθε πάντοτε εἰς τὴν ἀνάγκην νά δικαιολογήτε τοὺς Βουλγάρους καὶ νά ἐπιρριπίτητε τὴν εὐθύνην τῶν οὕτω δημιουργηθησομένων γεγονότων εἰς βάρος τοῦ λαοῦ μας.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ὅπως καὶ εἰς τὸ πρῶτον θέμα, ἔλαβον μέρος ζωηρῶς μὲ ἴδια ἕκαστος ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν ἀτόφων ἀπ' εὐθείας εἰς

γερμανικὴν γλῶσσαν πρὸς τὸν Δρ. Μέρτεν καὶ οἱ παριστάμενοι διεοργημένοι τὰς ἀπόψεις μου κ.κ. Δ. Πάνου καὶ Μ. Ἀλμείδα, ὥστε ἡ συζήτησις νὰ παραταθῇ ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν μόνον διὰ τὸ θέμα τοῦτο.

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Μὴ ἀνησυχῆτε, κύριοί μου. Σᾶς ἔννοῶ πολὺ καλά, ἀλλὰ δὲν πρόκειται οὔτε περὶ νέας παραχωρήσεως πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλ' οὔτε καὶ περὶ ἐπεκτάσεως τῆς Στρατιωτικῆς Κατοχῆς ὑπὸ Βουλγαρικῷ Στρατοῦ. Πρόκειται ἀπλῶς περὶ χρησιμοποίησεως καὶ Βουλγαρικῷ Στρατοῦ δι' ἐνδεχομένας στρατιωτικὰς ἀνάγκας πρὸς τὰς περιοχὰς ταύτας. Ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς δὲν θ' ἀναμιχθῆ ἕως τίποτε ἀπολύτως, οὔτε θὰ ἀσκήσῃ καθήκοντα κατοχῆς, ἅτινα ἐδῶ ἀνήκουν μόνον καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Γερμανικὸν Στρατόν. Ὁ λαὸς καὶ ἡ περιοχὴ θὰ τελῆ ὑπὸ τὴν προστασίαν ἐμοῦ, τῆς Γερμανικῆς Διοικήσεως καὶ τοῦ Γερμανικοῦ Στρατοῦ. Ἡ Ἑλληνικὴ χωροφυλακὴ θὰ ἀποσυνθῆ ἕκ τῶν περιοχῶν τούτων καὶ θὰ ἀντικατασταθῇ εἰς τὰ καθήκοντά της ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς Ἀστυνομίας. Ἐγγυῶμαι ἐγὼ δι' ὅλα αὐτά. Τὰ σύνορα τῆς Βουλγαρίας Ἑλλάδος παραμένουν εἰς τὸν Στρυμόνα ὡς καὶ σήμερον. Εἰς οὐδένα πολίτην Βούλγαρον θὰ ἐπιτραπῇ νὰ ἔλθῃ ἐκεῖθεν πρὸς τὰ ἐδῶ ἄνευ ἀδείας, ὡς καὶ σήμερον γίνεται.

Χ ρ. Τ έ ν τ ζ ο ς: Τί θ' ἀπογίνουν, ἐκτὸς τοῦ γηγενοῦς λαοῦ οἱ δυστυχεῖς πρόσφυγες, οἵτινες ἐκδιωχθέντες ἢ φεύγοντες ἐξ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης ὑπάρχοντες ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας; Οἱ Βούλγαροι, εἴτε μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν εὐρίσκονται, εἴτε ἰδιῶται ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ στρατιώτου, θ' ἀκολουθήσουν τὸν στρατόν των καὶ θὰ ἀνεύρουν τοὺς ἐκεῖθεν φυγόντας πρὸς ἐδῶ καὶ ἐπειδὴ ἰδίως οἱ γηγενεῖς Μακεδόνες ἔχουν δυστυχῶς προηγουμένα ἕκαστος μὲ ἓνα Βούλγαρον τοῦλάχιστον θὰ τεθοῦν εἰς ἀπὴρῃ διωγμὸν, ἴσως δὲ καὶ ἔντεχρον ἐξόντωσιν σιγά-σιγά. Τί θὰ γίνῃ μὲ αὐτούς; Καὶ ποῖος θὰ ἐμποδίσῃ τὸν λαὸν αὐτὸν τρομοκρατημένον οὕτω νὰ κατέλθῃ ὁμαδικῶς πρὸς Θεσσαλονίκην καὶ ποῦ θὰ στεγασθοῦν καὶ ποῦ καὶ πῶς θὰ συντηρηθοῦν τότε; Βλέπετε ποῖα τεράστια ζητήματα γεννῶνται, Δρ. Μέρτεν.

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Οὐδεὶς λόγος ἀνησυχίας περὶ πάντων τούτων. Θὰ ἐκδοθῶσιν ἀνάλογοι ἀστηραὶ διαταγαὶ—ἀρκεῖ αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ καὶ Ὑπηρεσίαι καὶ ὁ λαὸς νὰ μᾶς βοηθήσῃ. Ὅλοι θὰ μείνουν εἰς τὰς θέσεις των, διότι αὐτὸ ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον καὶ ἡμῶν τῶν Γερμανῶν καὶ ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων.

Χ ρ. Τ έ ν τ ζ ο ς: Παρ' ὅλα ταῦτα φοβούμεθα ὅτι τὴν ἀσφάλειαν θὰ ἔχουν οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, ὅσην θὰ εἶχον περὶ τὸ 1870 οἱ Γερμανικοὶ πληθυσμοὶ εἰς τὰς Γερμανικὰς Ἐπαρχίας Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης ἐν ἡμεῖς—ὑποθεσίθω—εἴχομεν νικήσει τὴν Γερμανίαν καὶ εἴχομεν καλέσει ἐκεῖ τοὺς Γάλλους. Πάντως βασιζόμεθα εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν Γερμανικὴν δικαιοσύνην καὶ εὐθύτητα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς προσωπικῶς, Δρ. Μέρτεν, καὶ λαμβάνομεν ὑπὸ σημείωσιν τὰς διαβεβαιώσεις σας. Ἐχω καθήκον ὅμως νὰ σᾶς εἴπω πάντα ταῦτα καὶ προεῖπω ὅσα θὰ γίνων ἀσφαλῶς. Πράξατε ὡς ἡμεῖς διατάσετε.

Τελευτῶν ἔχω δύο τινὰ ἀκόμη νὰ προσθέσω.

1) Ὅτι ὑμᾶς, κ. Μέρτεν, γνωρίζομεν καλῶς καὶ ἐξετιμήσαμεν ἀπὸ ἔτους, ὡς δίκαιον καὶ μὲ μεγάλα αἰσθήματα καὶ ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς εἶπω ὅτι σᾶς ἔκρωνα ἐγὼ τοῦλάχιστον ἄξιον καλύτερας τύχης. Διότι ἡ ἀξία σας καὶ αἱ καλά ἀσφαλῶς προσπάθειά σας θὰ πνιγοῦν εἰς τὴν ροὴν τῶν γεγονότων, ὡς τὰ ἐξέθεσα ἀνωτέρω, καὶ φοβοῦμαι ὅτι θὰ ἀποτόχητε καὶ τὸ ὄνομά σας θὰ συνδεθῇ μὲ μίαν μελανὴν σελίδα τῆς ἱστορίας. Εὔχομαι ὀλοφύχως ἵνα ὁ Θεὸς μὲ διαφύσῃ καὶ 2) τὴν ἡμέραν τῆς εἰσόδου τῶν Βουλγαρικῶν Στρατευμάτων εἰς τὰς νέας περιοχὰς μας, ὅλα τὰ δημόσια Γραφεῖα καὶ αἱ Ἀρχαὶ ἀπάσης τῆς Μακεδονίας θὰ ἀπόσχων τῶν ἐργασιῶν των εἰς ἔνδειξιν ἐθνικοῦ πένθους καὶ σιωπηρᾶς διαμαρτυρίας. Σεῖς οἱ Γερμανοὶ εἴθε μεγάλοι πατριῶται καὶ μᾶς καταλαβαίνετε. Θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μὴ θεωρήσητε τὸ τοιοῦτον ὡς σαμποτάζ καὶ στρεφόμενον κατὰ τῶν ἀρχῶν κατοχῆς.

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Ἄδειαν πρὸς τοῦτο δὲν μπορῶ νὰ σᾶς δώσω. Ἄν τὸ κάμετε ὅμως, ἀλλὰ ἀθορόβως, δὲν θὰ δώσω ἄλλην σημασίαν εἰς τοῦτο.

Κύριε Τέντζο, βοηθήστε με, ἄς μὲ βοηθήσουν αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ καὶ οἱ ἐπάλληλοι, καὶ ὅλα ὁ Θεὸς θὰ τὰ κἀνῃ καλά.

Χ ρ. Τ έ ν τ ζ ο ς: Τὸ εὔχομαι ὀλοφύχως.

Ὅτῳ ἔληξεν ἡ δραματικὴ καὶ ἱστορικὴ αὐτῆ συνομιλία καὶ βεβαιοῦται ἡ ἀκρίβεια τῶν λεχθέντων διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῶν τιμῶν: 1) Χρ. Τέντζον, 2) Δ. Πάνου, 3) Μ. Ἀλμείδα.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 5ῃ Ἰουλίῳ 1943

Χρῆστος Τέντζος

Δημήτριος Πάνου

Μιχαὴλ Ἀλμείδα

Τὸ πρακτικὸν τοῦτο διὰ πρώτην φορὰν δημοσιεύεται ὀλόκληρον ἐνταῦθα. Μέρος ὅμως τοῦ περιεχομένου καὶ τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα ἐδημοσίευσεν ὁ Χρυσόχου, ὡς ἀνωτέρω διέλαβον.

Ὅς εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ἐπιζῶντας καὶ εὐρισκομένους τότε εἰς Θεσσαλονίκην, τὴν ἐπομένην τῆς ὑπογραφῆς τοῦ πρωτοκόλλου ὁ ἀείμνηστος Χρ. Τέντζος ἐπεσκέφθη τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης ἀείμνηστον Γεννάδιον, πρόεδρον τοῦ ἐκλεγέντος τότε ἐθνικοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἀπὸ ἐκλεκτοῦς πολίτας τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἐκπροσώπους τῶν ἀρχῶν, οἵτινες συνέταξαν ψήφισμα ἐντόνου διαμαρτυρίας διὰ τὴν ἐπιχειρουμένην ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν κατοχῆς, ἔστω καὶ προσωρινῇ, διάσπασιν τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος τῶν Ἑλλήνων, ἐπιτευχθείσης διὰ μαρτυρίων, αἵματηρῶν θυσιῶν, καὶ πολιετῶν ἀγώνων, ἀνέθετον δὲ εἰς τὸν μητροπολίτην Γεννάδιον τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ψηφίσματος εἰς τὸν Γερμανὸν στρατηγόν, στρατιωτικὸν διοι-

κητὴν Θεσσαλονίκης - Αἰγαίου διὰ τὴν ἀνακοινώσῃ τοῦτο εἰς τὸ Γ' Ράιχ εἰς Βερολίνον. Παρόμοια ψηφίσματα ἐξεδόθησαν παρὰ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ πολλῶν ἄλλων ὀργανώσεων τῆς πόλεως. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ σημαίνοντες Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας εὐρισκόμενοι εἰς Ἀθήνας, ὁ Κεραμόπουλλος, ὁ Σβῶλος, ὁ Δίγκας, ὁ Λεβαντής, ὁ Κύρκος, ὁ Μπακάλμπασης, ὁ Θεολογίτης καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις εὐρισκομένων, ὁ Σοφούλης, ὁ Καφαντάρης, ὁ Παπανδρέου, ὁ Ράλλης, ὁ Μυλωνᾶς, ὁ Γονατᾶς, ὁ Σοφιανόπουλος ἀπηύθυναν τὴν 7ην Ἰουλίου 1943 ἀνάλογον ἐπιστολὴν εἰς τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης, ἵνα ἐπιδώσῃ ταύτην ἀρμοδίως.

Ἐν τούτοις τὰ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πρωτοκόλλῳ διαλαμβανόμενα ἐξετελέσθησαν, οἱ Βούλγαροι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν πλὴν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ἐμεσολάβησαν τὰ γνωστὰ γεγονότα, ἕως οὔτου ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ οἱ εἰσβολεῖς μετὰ τῶν δορυφόρων τῶν ἐξεκένωσαν τὰ ἑλληνικὰ ἐδάφη ἀφήσαντες ἀναμνήσεις θλιβεράς, ἐξαφανίσαντες χιλιάδας Ἑλλήνων πατριωτῶν καὶ ἐπενεγκόντες μεγάλας ὀλικὰς καταστροφὰς εἰς τὴν ὑπερήφανον καὶ γενναίαν Ἑλλάδα, ἣ ὁποία οὐδενὸς ἐπεβουλεύθη τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ ἠμύνθη, ὅπως ἔπραξε πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀκεραιότητος τῆς πατρικῆς γῆς, καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ ἔθνικῆς ὑπερηφανείας τῶν τέκνων τῆς.

R É S U M É

J e a n V a s d r a v e l l i s, Pages tragiques de l'histoire de la Macédoine pendant la IIème Guerre Mondiale. Installation de l'armée bulgare en Macédoine Centrale par suite d'une décision prise par les Allemands.

L'auteur publie un document inédit se rapportant à une rencontre historique qui eut lieu à Thessalonique pendant la période de l'occupation allemande.

Ce texte fournit des informations historiques très importantes sur la Macédoine, la liberté de laquelle fut alors provisoirement menacée du fait de l'intervention à son administration des Bulgares, par suite d'une décision prise par les Allemands. Les Bulgares envahirent la Macédoine Orientale et la Thrace et se comportèrent brutalement envers les Grecs, qui furent les vainqueurs au front d'Albanie.

Le dialogue publié et qui fut échangé entre le commandant allemand Dr. Merten et l'administration grecque, contient des éléments qui font l'honneur de l'histoire de la Grèce en jettent aussi de la lumière sur une période importante de l'histoire de la Macédoine.